

בין עולים למהגרים:

כיוונים מנוגדים בהתפתחות המרכזים הספרותיים העבריים
בארץ-ישראל ובארה"ב.

נורית גוברין

א. פירוק המשולש

המשולש: עם – ארץ – שפה הוא הבסיס המקובל לקיומו של עם. בהיסטוריה של עם ישראל, גם בשעה שבפועל ממש לא התקיימה אחדות זו, נשמרה הכמיהה לקיומה. הרגשת העם – נבאה לידי ביטוי בשותפות הגורל היהודי; הכמיהה לשוב לארץ התבטאה בהרגשת הגלות בכל מקום מחוץ לארץ-ישראל, ובתיקוה ששיבה אליה אכן תתרחש; והשפה, נשמרה בלשון התפילה והספרות.

המרכזים הספרותיים העבריים בארה"ב ובא"י התפתחו שניהם מאותו זרם הגירה שהחל במזרח אירופה לאחר 1881. בשניהם היו הבאים צריכים להתחיל מחדש, ובשניהם היו להם ציפיות גבוהות. אבל כיווני ההתפתחות היו הפוכים ומנוגדים בכל מרכיביהם: ארה"ב כארץ-הגירה; א"י כארץ-עלייה. בארץ-ישראל חזר העם אל הארץ ועמו חזרה גם השפה. בארה"ב ויתר העם על הארץ ועם הוויתור הזה נשתכחה גם השפה. הסכנה היא, שכאשר שתי הצלעות של משולש-יסוד זה מתפרקות, עלולה גם השלישית להתפורר. בינתיים, נשמרת הרגשת שותפות הגורל היהודי בארה"ב והקשר עם מדינת ישראל. אך האם יהיה די במרכיב זה בלבד לאורך ימים? ויתור זה שוויתרה יהדות ארה"ב, איננו פרי התפתחות מאוחרת, אלא הסתמן כבר בשלבים הראשונים של ההגירה ההמונית, בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, וביטוי אחד והחריף ביותר הוא בגורלן של הלשון העברית והספרות העברית. בעוד שבארץ-ישראל חלה תחיית הלשון העברית, והיא הלכה ונעשתה הלשון היחידה הממלאת את כל הצרכים והתפקידים, ובעוד שבארץ-ישראל הלכה והתפתחה הספרות העברית על כל מערכותיה; הלכה הלשון העברית בארה"ב והצטמצמה, כוחה הלך הולך והולך, והיא נעשתה פחות ופחות שגורה בקרב הדור שלאחר דור המהגרים הראשון. בד בבד קפאה גם הספרות העברית. היא נשמרה רק על ידי הדור הראשון של המהגרים.

מצב זה, שהוא כיום מן המקובלות ומן המפורסמות, והתהליכים שהביאו אליו נראים כיום ממרחק-השנים ברורים ומובנים מאליהם. הוא לא נראה כך בשנים שעד מלחמת העולם הראשונה, ואפילו עד שנות העשרים הראשונות באותן שנים, לא רק שלא היה איזון בין שני המרכזים המתפתחים, אלא שאולי הסתמן אפילו יתרון למרכז האמריקני. יתרון זה בא לידי ביטוי במספר הסופרים והיצירות שנכתבו בעברית, בכתבי-העת העבריים שהופיעו שם, בהמוני היהודים שהיו צריכים להוות

במסיבה עברית בניו־יורק לפני כארבעים שנה. מימין לשמאל: מנחם ריבולוב, עורך "הדואר"; שמואל בורובסקי, מעסקני ההסתדרות העברית; המשורר ישראל אפרת (נואם) ואורח הכבוד, זלמן שניאור

קהל־יעד פוטנציאלי לספרות זו, ובכסף שהיו מסוגלים לגייס כדי לקיים ולתמוך ביוזמות ספרותיות עבריות אלה, ובפעילות המו"לית שליוותה אותן. מארה"ב, כך היה נראה באותן שנים, לפחות לעושים בה במלאכה, תצא בשורת העברית וספרותה, והיא תוכל להיות המשך ראוי למרכזים הקודמים במזרח אירופה שהלכו ונתרוקנו, ובכך תמשיך את מסורת המרכזים התרבותיים המפוארים – בכל וספרד – מחוץ לארץ־ישראל. רק מעטים היו, בעיקר בארץ־ישראל, שכבר באותן שנים אלה ראו את חוסר העתיד לעברית ולספרותה בארה"ב, ואת ההגמוניה של ארץ־ישראל בתחום זה. למותר להוסיף, שבתנאי הארץ באותה תקופה, ובתלות שלה בסיוע מן החוץ, היתה זו תפיסה מרחיקת־ראות, שהתבססה על משאלות־הלב לא פחות מאשר על ניתוח המצב. גורלן של העברית וספרותה בארה"ב, מתאים לחוקיות ההיסטורית העגומה של הספרות העברית, כפי שהיא מסתמנת בדורות האחרונים, שאחד מסימני ההיכר הבולטים שלה הוא מפת־נדודים ומפת־נסיגה! שכן, בנדודיה ממקום למקום, הלכה הספרות העברית והצטמצמה, ואיבדה בזה אחר זה את קהלי־קוראיה. בהתאם לחוקיות זו של אבדן שטחים וקהלים, נותרה ארה"ב כמקום הנסיגה האחרון. בתהליך זה, נעשתה ארץ־ישראל מחדש למרכז הבלעדי של הספרות והלשון העברית, והיא חזרה להיות ספרות חדי־טריטוריאלי. אלא, שעם כל השמחה על תהליך זה המחזיר את הספרות העברית למקורות חיותה, ועל החזרת הקשר של המשולש: עם – ארץ – שפה, הוא מלווה בעצב עמוק על ההפסד

(1) דב סדן, "על ספרותנו – מסת מבוא" (תש"ז), 'אבני־בדק' הוצ' הקיבוץ המאוחד, תשכ"ב, עמ' 66-9. איתמר אבן־זהר, "הספרות העברית הישראלית: מהלך היסטורי", 'הספרות', כרך ד' מס' 3, יולי

שהפסידה הספרות העברית את המוני-קוראיה בכח והשפה העברית את אלה שהיו יכולים להיות המוני-דובריה בארה"ב.

מה היו המרכיבים שהונחו ביסודם של כיווני ההתפתחות המנוגדים של שני המרכזים בתחום השפה והספרות העבריים? – האופי השוני מתמצה בהבדל שבין ארץ-הגירה לארץ-עליה. הבדלים אלה קיימים גם כשאלה המגיעים לארץ-ישראל נדחפים אליה מכורח-הנסיבות ורואים את עצמם כמהגרים אליה, וגם כשאלה המגיעים לארה"ב נמשכים אליה בגל כוח המשיכה שלה. הבדלים אלה קיימים בכל התחומים: בממדי ההגירה ובאופייה; במעמדה של השפה העברית וספרותה: בשאיפות לחינוך דור-ההמשך; בציפיות מן הארץ שאליה מגיעים וברמתה התרבותית וכיחס אל העבר.

ב. ממדי ההגירה-עליה ואופיון

ההמונים הגדולים נהרו לארה"ב. אחוז הסופרים העבריים בהם היה מועט. רק מעטים הגיעו לארץ-ישראל, ובתוכם בלט מספר הסופרים ואנשי התרבות העבריים. עליה לארץ-ישראל, היתה במידה רבה – נקיטת עמדה². ולא כאן המקום לנתח ניתוח מספרי וענייני קביעה זו.

ג. מעמדה של השפה העברית וספרותה

הדור הראשון של המהגרים לארה"ב עשה הכל כדי שלפחות הדור השני ילמד אנגלית וידבר בה ברהיטות, תוך סילוק סימני-ההיכר של המהגר. רק מעטים עשו מאמצים לשמר את היידיש ועוד פחות, את העברית, ולמעשה, ויתרו, אם כי מתוך צער, על שפות אלה. הגאווה הגדולה של משפחת מהגרים יהודית באמריקה היתה לראות את בניהם נעשים אמריקנים לכל דבר; בלבוש, בלשון, בהתנהגות וברכישת המקצוע, עם כל הצער על זניחת המסורת, שיכחת השפה והתפוררות המשפחה שליוו תהליכי אמריקניזציה אלה.

בארץ-ישראל הוקדשו מירב המאמצים, של החברה ושל יחידים בתוכה, כדי להחיות את השפה העברית ולהפכה לשפה מדוברת בבית-המשפחה, ברחוב ובעיקר במוסדות-הלימוד לסוגיהם. משנקבעה שפה הדיבור והלימוד העברית בגני-הילדים כבמוסדות החינוך הגבוהים, ולא בלי-מלחמה, כידוע ("מלחמת השפות"), הובטח עתידה של השפה העברית בארץ-ישראל כשפת הדורות הבאים, כשפה שיש לה המשך. הכל היו מוכנים לשלם את המחיר הגבוה, שנבע מהעצמצמות בשפה אחת, ופירושו היה ויתור על השפות האירופאיות האחרות, על התרבות והספרות

האצורות בהן. הסכנה של דלדול המחשבה בגלל דלותה של השפה עברית, היתה מוחשית ועמדה לנגד עינים של המחיים. הם היו מוכנים לחנך את ילדיהם בה, למען המטרה החשובה יותר, של החייאת השפה העברית. בגלל תנאי ארץ-ישראל, שימשה השפה העברית כשפה המשותפת לכל עדות ישראל השונות שחיו בה, בעוד שהשפה העברית או היידיש בארה"ב רק הבליטה את השוני בין דובריה לבין סביבתם.

משנעשתה הלשון העברית בא"י לשון דיבור, התפתחה והתרחבה והותאמה לכל צרכי החיים המתפתחים. ואילו בארה"ב, שמרה העברית על מקומה כלשון התפילה אצל הרבים, וכלשון הספרות היפה אצל המעטים, ולא נהפכה ללשון חיה, ולכן פסחו עליה תהליכי ההתפתחות וההתרחבות. היא נעשתה ללשון משמרת וקפואה. היא שימרה את אוצר-המילים והתחביר שהביא עמו המשכיל ממקום הולדתו, כפי שהנציח אותה בזכרונו בשעה שלמד את העברית בחדר ובבית-המדרש ובספרות ההשכלה שהכירה. וכך, שימרה הספרות את המודלים הספרותיים ההלשוניים ואת הז'אנרים ואוצר-המילים, שאותם הביאו עמם הסופר וקוראיו כמטענם הרוחני ממזרח-אירופה. מי שהגיע לפני 1900, הביא עמו את יל"ג כמודל חיקוי, ומי שהגיע לאחר מכן — את ביאליק בתפקיד זה. לכן, עוררה שירתם של המודרניסטים בארץ-ישראל, בראשית שנות ה-20 כאברהם שלונסקי, יצחק למדן אצ"ג, ש. שלום ואחרים, את התנגדותם של המשמרים בארה"ב, שראו את עצמם כשומרים על טהרת הלשון וספרותה, ואילו את חבריהם בארץ-ישראל כמחלליה. אפשר להשוות זאת ליחסם של אנשי אודסה, בראשית המאה, לחידושי המלים של אליעזר-בן יהודה, עד שהמציאות טפחה על פניהם, ובעל-כרחם החלו אף הם להיוקק לחידושו.

בוויכוחים הספרותיים בין אנשי ארץ-ישראל לסופרי-אמריקה, היו דווקא הראשונים (יעקב רבינוביץ)³, שקראו לאחרונים להיות אמריקנים גם בספרותם — "יותר אמריקה" — ולבטא את המקום החדש שבו הם נמצאים, בניגוד לנטייתם להמשיך את סיפורי-העיריה, לפנות אל המקרא ואל ההיסטוריה ולהמשיך לכתוב על נושאים אנושיים כלליים נעדרי סימני זמן ומקום (אהבה, תקווה, יאוש, מוות). היה זה במידה רבה בהשפעת סופרי א"י, שסופרי אמריקה העבריים אימצו לעצמם נושאים אמריקאניים מובהקים: תיאורים מחיי הכושים (ליסיצקי); ומחיי האינדיאנים (סילקינר; אפרת) ומן ההיסטוריה של ארה"ב ("זהב" — אפרת) וגם מחיי הדור הראשון והשני של המהגרים היהודים (בלאנק, ובמיוחד וואלנרוד והלקין).

3) יעקב רבינוביץ, "אמריקאיות", 'הדואר', שנה ג' גל' ל"ד, ח' אב תרפ"ד (8.8.1924), עמ' 119. חזר ונדפס ב'ספר הדואר. ליובל הששים. תרפ"ב-תשמ"ב, בעריכת יעקב מיקלישנסקי ויעקב קקוב, הוצ' ההסתדרות העברית באמריקה, ניריורק תשמ"ב, עמ' 52-54.

בארץ-ישראל נתנה הספרות מראשיתה ביטוי להווי החדש המתרקם בה, עד כדי כך, שספרות-הווי זו נעשתה דרך-המלך של הסיפורת הא"י, עם כל הכרוך בכך. ההכרח לתת ביטוי לחוויות החדשות והשונות היה צורך דוחק הן לכותב והן לקוראיו ועוד יותר מחוצה לה, וגבר על שיקולים אמנותיים ספרותיים טהורים. שינוי המקום והתנאים, הביאו את הצורך לתאר את המציאות החדשה בלשון חדשה, שתתאים לנוף ולאקלים השונים שהספרות באה לנטא. הרחבת הלשון וחידושה בספרות ניכרו תחילה בתחום הריאליה, וחיי היום-יום, ורק בשלב הבא – בתחום החיים הפנימיים של האדם והרגשת הנוף והאקלים.

ד. שאיפות לחינוך דור-ההמשך

המיבחן להצלחה או לכשלון של השפה העברית וספרותה הוא, כאמור, בחינוך הדור השני. בשעה שדור ההורים בארץ היה מוכן לחנך את הבנים על הבלעדיות של השפה העברית במחיר הכבד של הוויתור על האירופיות, היתה הצלחתה של השפה העברית מובטחת. ואילו באמריקה, שרדה העברית, כל זמן שדור המהגרים הראשון שימר אותה, ואילו לדור השני, שהתחנך באנגלית – אבדה. כל זמן שנמשכה הגירה ממזרח אירופה לארה"ב, התקיימה העברית וספרותה, נשמר קהל צרכניה, ונוצרה הרגשה של התפתחות והמשכיות. אבל היתה זו אשליה, הנשמה מלאכותית שבכוחה להחזיק את החולה בחיים לפרק זמן מוגבל בלבד.

ביטוי לאשליה זו, נמצא ברשימתו של שמעון גינזבורג "הכא והתם" ב'מקלט' (ניריוק, כרך א' חוב' א', תשרי תר"ף) כדוגמה אחת מתוך רבות:

אמריקה העברית הצעירה – אי, כמה צעירה! מספר האצבעות בכף-איש מספר שנותיה. ואנחנו היינו בניה-בוניה, הזורעים בדמעה על אדמת טרשים. עוד זה מקרוב בגשתנו ליסד את "התורן" החדשי, היינו בעיני אנשים כמשוגעים. ואידישיסטים ראו בנו חבורה קטנה של "פאנאטיקים" חולי-דמיון, הנגשים לגשם במציאות את הבלתי-אפשרי. והנה חנכנו חוג של אלפי קוראים וחותמים ושל מאות קוניספרים, אשר מהם נוונה ומתפרנסת, ועוד עתידה להתפרנס אף הספרות הארץ-ישראלית...

ה. הציפיות מן הארץ החדשה

עם כל אי-הדיוק שבהכללות, לא תהיה טעות רבה בקביעה, שהציפיות מאמריקה היו בעיקר בתחום האישי המובהק של עושר והצלחה כללית, ונעדר מהם,

כמעט לחלוטין המימד החברתי-לאומי. ואילו מי שעלה לארץ-ישראל ידע מלכתחילה, שאינו יכול לצפות לגדולות בתחום רווחתו האישי-חמרית, וציפיותו בתחום זה היו צנועות, אם בכלל היו לו ציפיות כאלה. אבל לעומת זה היו ציפיות בתחום של המימוש האישי, של הזהות הלאומית, של עצמאות, הרגשת בטחון וחופש לאומי, של אדם חרש המנסה להשתית את חייו על יסודות חדשים ובריאים. גדולות במיוחד היו הציפיות בתחום הלאומי-חברתי: של קיבוץ גלויות, עם חדש וחברה חדשה, התחלה מחודשת של חיים בריאים בארץ-ישראל כמקדם. לכן הוקדשו מירב המאמצים לביסוס המשותף ובראש ובראשונה בתחום השפה והתרבות וביצירת מערכת שלמה של תחליפים חילוניים לאומיים במקומה של המערכת הקודמת הגלותית של הדת והמסורת. בדיעבד, נעשו בארה"ב נסיונות מוצלחים, באמצעות התארגנות מקומית וכלל-ארצית, לשמור על המסגרות היהודיות בין היהודים לבין עצמם ובמגעיהם עם השלטונות. אבל מלכתחילה לא היו מאמצים אלה במרכז הציפיות, אם כי הם הועילו ומועילים לשמור (בשביל אלה המעוניינים בכך) על הרגשת שיתוף הגורל היהודי, מעבר להבדלים ולניגודים.

ו. הרמה התרבותית של הארץ החדשה

התרבות האמריקנית, כחלק מן התרבות האנגלו-סכסית, היתה מוקד לחיקוי-שלי-התבטלות, אם לנקוט לשון מינחיו של אחד-העם. ההיכרות עם הספרות האנגלית והאמריקנית, בלשון המקור, היתה אֶתְגֵר ענקי, שלא פעם בא על חשבון האתגרים האחרים. התרבות שאותה מביאים עמהם המהגרים מתגמרת, ומתרופף הרצון להמשיכה. אצל המעטים, שנעשו בני-בית בשתי התרבויות, היפרה עד מאד השילוב הזה את כתיבתם העברית בתרגום ובמקור. אלה היו מעטים, ורובם הגיעו למסקנה, כי כדי להמשיך ולהתפתח בעברית, עליהם להימצא במקום הטבעי ולאחר שעלו לארץ אכן חלה פריחה גדולה ביצירתם (הלקין, אפרת, רגלסון ועוד), אבל בעליהם דילדלו עוד יותר את המרכז הספרותי העברי החלש. אלה שנשארו במקומם בארה"ב, דישדשו במקום, והשקיעו את כל אונם בשימור הקיים.

לעומת זה, היתה ארץ-ישראל מפגרת גם מן הבחינה התרבותית, והעולים הגיעו במידה רבה לשממה תרבותית. לא היו כל רצון וכל דַחף ללמוד את השפה הערבית ועוד פחות מזה את התורכית, והסתפקו בבני-המקום, שידעו לשונות אלה לצורך המגע המצומצם וההכרחי עם השלטונות. מוקדי-החיקוי היו התרבות האירופית בלשונות שהביאו עמהם העולים (בעיקר רוסית, גרמנית וצרפתית). והדחף היה להריק את עולם-התרבות הזה לשפה העברית, ובה בשעה לחזור ולבנות מחדש את הספרות העברית הארץ-ישראלית, באופן שתתן ביטוי הולם למציאות המתחדשת. בפרובינציאליות, על כל התחלואיה הדלות והמנומגמות, ועל סיפורי-ההווי החיצוניים והשיטחיים שלה, היתה, במקרה זה מעלה — היא היתה שלב

הכרחי בדרך לגיבוש זהות עצמית חדשה בספרות, יחד עם צורות החיים המתגבשות בתחומים האחרים.

ז. היחס אל העבר

בארה"ב, מן המרחק הבטוח והמוגן של הארץ החדשה, מסבירת־הפנים, נראה העבר בגולה על כל צרותיו ודלותו, באור רחום וחנון. הראייה הנוסטאלגית שלטה בכיפה. הצרות נשכחו ונראו רק המעלות: המשפחה המאוחדת, הערכים המוצקים, הרגשת היחד של הקהילה, הפשטות וההסתפקות במועט, הקצב האיטי של החיים. במיוחד התרפק על זכרה של העיירה דווקא דור ההורים, דור המהגרים הראשון, אלה שזכרו את המציאות כפי שהיתה, כיוון שעם בואם לארה"ב נתערער מעמדם, הם איבדו את סמכותם במשפחה וגם את מעמדם כמפרנסים. הם נקלעו לעולם שבו שונתה מערכת הערכים הקודמת, והתערערו המעמדות הקודמים. מי שהיה מכובד בעיירה בזכות למדנותו ומעלותיו הרוחניות, נחשב כעת כבטלן וכלא־יוצלה, מי שהיה נחות כבעל־מלאכה בור וכאדם גס, עלה כעת לגדולה. הכסף יענה את הכל. אדם נמדד על פי שוויי ולא על פי ייחוסו ותלמודו. ולכן התרפק הדור הראשון של העיירה, והסופרים כתבו עליו בגעגועים ובאהבה, ועשו מאמץ להנחיל זאת לדורות הבאים (ראובן ואלנרוד). מסורת זו התאימה גם למציאות בקרב קבוצות מהגרים אחרות, שהתרפקו על עברן מאותן סיבות, וגם כדרך לשמר את זהותם כקבוצה אתנית בעלת ייחוד בתוך האומה האמריקאנית המתגבשת.

היפוכו של יחס זה היה בארץ־ישראל. כאן נמשך מאבק קבוע עם העבר, מתוך מגמה מובהקת של דחייתו, שלילתו וראייתו כמקור כל התכונות הרעות שצריך להיפטר מהם בא"י. הציונות והעלייה לארץ, נתפסו כשלילת הגלות וכשלילת הגולה. ארץ־ישראל צריכה להיות היפוכה של הגולה ושל חיי העיירה. היהודי בארץ־ישראל צריך להיות היפוכו של היהודי של העיירה. לכן הדגישו את הניתוק ממנה, את השלילה שבה, או התעלמו ממנו במידה רבה. מעטים היו הסופרים שהמשיכו לכתוב עליה בא"י מתוך התרפקות, ואלה שנזקקו להווי שלה, לא נתקבלו סיפוריהם בעין יפה. הדור השני חונך להסתייג מן העיירה והגולה והוטל עליו להתחיל הכל מחדש.

לאמיתו של דבר, המאבק שנוהל בארץ־ישראל עם הגולה ועם העיירה, העיד על כך, שעבר זה קיים בהווה, והוא ממשיך לחלחל בו ולהשפיע עליו. מתוך מאבק זה נוצרו התרבות והספרות בארץ־ישראל, בעוד שבארה"ב, לא היו תוצאות ממשיות להתרפקות הנוסטאלגית על העבר, וחיי ההווה לא הושפעו ממנו, והתנהגו במסלול נפרד.

ח. בין שימור לשינוי

כיווני התפתחות מנוגדים אלה, הביאו לזניחת הלשון ולדילדול הספרות העברית בארה"ב ולהחייאת הלשון ופריחת הספרות העברית בארץ-ישראל. בארה"ב הסתיים תהליך זה עוד בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה. גרעיני התפתחות אלה נורעו כבר בהתחלה, בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, מיד עם הקמת המרכזים בארה"ב ובא"י, בשעה שהכוחות לא רק שהיו עדיין שקולים, אלא אפילו נטו, לדעת לא-מעטים, לזכותה של ארה"ב.

השוואה בין המגמות שהתפתחו בספרות העברית כאן ושם, תגלה את האופי השוני שספרותנו קיבלה כאן ושם. תכונות אלה שאפיינו את הספרות העברית בארה"ב, הביאו בסופו של דבר לקפיאתה, להצטמצמותה ולהעלמותה, בעוד שבארץ-ישראל הביאו לתחייתה, להרחבתה ולשגשוגה. סימני-היכר אלה, שייזכרו כאן בקצרה, הן נושא למחקר השוואתי מיוחד, שיתאר, ינתח וידיגים את אופיין ותכונותיהן של היצירות הספרותיות בשני המרכזים.

ארץ-ישראל

- שינוי בכל מחיר
- אין מודלים נערצים של חיקוי
- שלילת הגולה והינתקות ממנה
- ז'אנר ארץ-ישראלי: סיפורי הווי מחיי הפועלים, השומרים, המושבות, היהודים הספרדיים, הערבים
- תרגומים במטרה למלא את כל מערכת ההשכלה: ספרי ילדים, מדע, חינוך, ספרות העולם; ספרות מקורות מותאמת לצרכי ארץ-ישראל בכל התחומים
- לשון עברית חיה ומתפתחת

ארה"ב

- שימור מודלים קיימים
- הערצה וחיקוי של יל"ג וביאליק
- התרפקות על הגולה
- המשך ז'אנרים קיימים: פואמות תנ"כיות והיסטוריות; נושאים אנושיים כלליים אמריקניים: אָפּוּסִים כושיים ואינדיאנים, סיפורים על הווי של מהגרים
- תרגומים מן הספרות האנגלית הקלאסית
- לשון עברית קפואה

תמצית ההבדל בין מקומה של העברית וספרותה בארה"ב ובארץ-ישראל, עם כל אי-הדיוק שבצמצומים מסוג זה היא: העברית בארה"ב היא לשון-קודש; מקדש-מעט; העברית בארץ ישראל היא לשון יום-יום; לשון החיים. ההבדל הוא בין קודש לחול, כאשר הקודש נועד לתאריכים מיוחדים, חגיגיים ולא-שכיחים, ואילו החול נועד למעשי יום-יום, לשימוש מתמיד לכל צרכי החיים.